

Z. Br.

"Wschód w literaturze polskiej", pod red. Jana Reychmana, Wrocław 1970 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 16/3, 670-671

1971

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wia życie Pastoriusa, drugi — jego działalność naukową i literacką, trzeci — poglądy na kształcenie szlachty polskiej, czwarty — koncepcje wychowania moralnego, ostatni — koncepcje dydaktyczne. Na s. 199—210 znajduje się kompletna bibliografia pism omawianego uczonego.

Z. Br.

Herman Schüling: *Erhard Weigel (1625—1699). Materialien zur Erforschung seines Wirkens*. Giessen 1970 Universitätsbibliothek. Berichte und Arbeiten aus der Universitätsbibliothek Giesse ss. 125.

Kiedy w lecie 1970 r. czytałem w Hanowerze tę publikację, radość moja była podwójna: po pierwsze ci, którzy interesują się życiem i działalnością E. Weigla, nauczyciela Leibniza, otrzymują do rąk publikację będącą kopalnią informacji. Książka zawiera bowiem nie tylko listę dzieł Weigla i wykaz literatury XVII, XVIII, XIX i XX wieku na temat Weigla, ale ponadto niezwykle szczegółowy alfabetyczny wykaz tytułów dzieł samego Weigla, najważniejszych dat z jego życia, a także przegląd jego twórczości. Co więcej: wstęp oraz adnotacje bibliograficzne rozsiiane są w całej publikacji, ukazując bogactwo problematyki związanej z osobowością jeneskiego uczonego.

Był także i inny powód do radości. Oto już po oddaniu książki do druku odbyło się w listopadzie 1969 r. zorganizowane staraniem Leibniz-Gesellschaft w Hanowerze sympozjum poświęcone Weiglowi, co świadczy wymownie o tym, że nasza epoka w poszukiwaniu własnej syntezy nie zapomina o studiach nad dawnymi poszukiwaczami unitarnej wizji świata.

Skoro jednak ów obraz przeszłości ma być możliwie jak najpełniejszy i skoro — jak czytamy na stronie 2 omawianej książki — chodzi o to, aby stworzyć nową podstawę źródłową dla przyszłych badań nad Weiglem i jego epoką, wydaje się rzeczą konieczną poszerzenie bazy materiałowej. Już książka Dr Hildegart Schlee (wymieniona na s. 102 książki Schülinga) ukazała graficznie promieniowanie działalności Weigla za pośrednictwem jego uczniów. Wysunąć więc trzeba postulat jak najszerzego przeprowadzenia kwerendy w bibliotekach europejskich. Warto by na pewno uwzględnić nie tylko Bibliothèque Nationale w Paryżu i kilka innych centralnych, ale także inne ośrodki pozostające w mniej lub więcej bezpośrednim promieniowaniu intelektualnym Jeny. Dla przykładu: w Polsce nie tylko wymieniona w przypisie 2 na s. 2 Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu posiada dzieła Weigla; 12 jego dzieł znajduje się w Gdańsku, nie licząc Krakowa, Poznania itd.

Wnioski ogólne dotyczące fascynującej postaci Weigla, jeżeli mają mieć trwałą wartość, winny opierać się na możliwie szerokim materiale porównawczym. Sądzę, że uwzględnienie tego postulatu nie będzie trudne przy opracowywaniu drugiego wydania tej cennej pożytecznej publikacji.

Waldemar Voisé

Wschód w literaturze polskiej. Zbiór rozpraw pod redakcją Jana Reychmana. Wrocław 1970 Zakład Narodowy im. Ossolińskich ss. 64. Biblioteka Wschodnia Polskiego Towarzystwa Orientalistycznego, nr 5.

W zbiorze tym, poświęconym problemom oddziaływania literatur wschodnich w Polsce, jedna praca jest interesująca dla historii nauki: Jana Tuczyńskiego *Indianizm w romantyzmie polskim* (ss. 32—50). W Polsce w latach 1800—1838 działały trzy ośrodki, które pośredniczyły w recepcji indianizmu: Puławy, Królewskie Warszawskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk i Uniwersytet Wileński. Utrzymywały one kontakty z głównymi ośrodkami ówczesnej indianistyki: z College of Fort William i Paryżem,

a następnie z Bonn, Berlinem, Królewcem i Wrocławiem. J. Tuczyński pisze, że znajomość indianistyki naukowej w okresie romantyzmu była w Polsce w porównaniu z Anglią, Francją, Niemcami ograniczona, ale w porównaniu z Rosją, Czechami i Bułgarią do 1830 r. bardzo rozwinięta. Prekursorem indianizmu w Polsce był Franciszek Karpiński, puławczyk, w Warszawie działał Walenty Skorochód Majewski, autor kilku prac o sanskrycie i Indiach, w 1825 r. w „Dzienniku Warszawskim” sławista Andrzej Kucharski ogłosił rozprawę *O dialektach słowiańskich i o języku sanskryckim*, która — jak pisze J. Tuczyński — „reprezentuje już poziom językoznawczy i metodologiczny, który ją zrównuje z pracami uniwersyteckich indianistów owych czasów” (s. 38), a dzieło Lelewela *Dzieje starożytnych Indii* (1820), charakteryzujące literaturę, filozofię, mitologię, prawo, ustrój społeczny, geografii i związki z innymi cywilizacjami „jest do pewnego stopnia małą encyklopedią indianizmu na początku XIX w.” (s. 40).

Z. Br.

W służbie nauce i szkole. Księga pamiątkowa poświęcona Profesorowi Doktorowi Zenonowi Klemensiewiczowi. Warszawa 1970 Państwowe Wydawnictwo Naukowe ss. 554.

Powyższa księga powstała z inicjatywy Zarządu Głównego Związku Nauczycielstwa Polskiego (którego prof. Klemensiewicz był przez kilka ostatnich lat wiceprezesem) dla uczczenia 50 rocznicy pracy dydaktycznej prof. Klemensiewicza. Rocznica ta przypadała na rok 1969. Niestety, do wręczenia księgi Jubilatowi nie doszło: 2 kwietnia 1969 r. zginął on w katastrofie lotniczej.

W pierwszym dziale księgi znajduje się siedem artykułów charakteryzujących działalność naukową (artykuł Przemysława Zwolińskiego), dydaktyczną, wychowawczą, organizacyjną i społeczną prof. Klemensiewicza¹.

Następny dział stanowią prace językoznawcze, w dziale trzecim *Zagadnienia szkół wyższych* jest 14 artykułów, z których dwa dotyczą całkowicie historii nauki: Tadeusza Słowikowskiego *Kraków ogniskiem polskiej myśli naukowej* (ss. 453—467) i Bogdana Suchodolskiego *Czy historia nauki jest historią prawdy?* (ss. 479—483), gdzie w zakończeniu czytamy: „Historia nauki, która jest historią ludzkiej działalności i świadomości poznawczej, staje się nie tylko historią sądów i teorii składających się na naukę, ale także i historią ludzi tworzących naukę i wychowywanych przez naukę, ludzi tworzących nauką cywilizację. Staje się więc nie tylko historią poznawania bytu, ale i historią bytu poznawanego i przetwarzanego przez ludzi” (s. 483).

W części czwartej *Zagadnienia oświaty i ruchu związkowego nauczycieli* znajduje się m.in. artykuł Stefana Wołoszyna *Zapomniana rozprawa o nauczycielu* (ss. 541—550). Idzie tutaj o wydaną w Warszawie w 1847 r. książkę *Nauczyciel ze stanowiska moralnego i naukowego*, którego autorem jest Feliks Jezierski (1817—1901), filozof, badacz języka, historyk literatury powszechnej, pedagog, tłumacz i poeta, autor wielu prac naukowych. W zakresie pisarstwa pedagogicznego rozprawa o nauczycielu nie jest jedyną jego pracą: napisał też szereg rozpraw filozoficzno-pedagogicznych w „Przeglądzie Naukowym” i opracował szereg haseł dla *Encyklopedii wychowawczej*.

Z. Br.

¹ Z. Klemensiewicz jest autorem ponad 500 prac. Bibliografię jego publikacji za lata 1922—1961 (do końca lipca), obejmującą 334 pozycji, zestawiała K. Pisarkowa w tomie jego pism *W kręgu języka literackiego i artystycznego* (Warszawa 1961), a za ośmioletni okres od sierpnia 1961 do kwietnia 1969 r., obejmującą 169 prac, opublikowała A. Kałkowska w następnym tomie jego prac *Ze studiów nad językiem i stylem* (Warszawa 1969).